

On the Flexibility of the Halakhah

The Freehof Institute of Progressive Halakhah

The Twelve Minute Shiur #48

R. Hayyim David Halevy, Resp. Aseh L'kha Rav 7:54

הצורך ב"חידושי" הלכה לפתרון בעיות שהזמן גרמן

The Need for "Innovations" in the *Halakhah* to Solve Contemporary Problems

1 לכבוד ידיין היקר והנכבד, הרב הגאון כמוהר"ר..... שליט"א. ירושלים.

2 השלום והברכה

3 הנני מאשר קבלת מכתב כת"ר מיום ז' כסלו תשמ"ו, שבא כתגובה למאמרי "בהצפה" מיום י"א סיון
4 תשמ"ה (אשר לדברי כת"ר ראהו במקרה בימים אלה), ובו תמה כת"ר על כמה ביטויים במאמרי, כגון
5 "יש בעיות קשות שנוצרות בחיינו שאין להן פתרון ברור וחותר בהלכה", או שרבותינו "לא הסתפקו
6 באותן הלכות שהיו מסורות בידם וטרחו לחדש הלכות חדשות", וכן "אפילו גדולי האחרונים חידשו
7 חידושי הלכה". ולבסוף על מסקנתי "יש צורך ברור לחפש פתרונות ברוח המקורות ובנאמנות
8 מוחלטת להם ולחדש חידושים הלכתיים". ועל כל זה כת"ר תמה: וכי רשאים אנו לזוז כמלא נימא
9 מההלכה הכתובה והמסורה שבידינו, ומה פירוש "לחדש" הלכות, שאם זה תואם את השולחן ערוך
10 ממש, אין זה חידוש כלל, ואם אינו תואם מי מתיר לנו וכו'.

11
12
13 I have received your letter of 7 Kislev 5746 [November 20, 1985], reacting to my article in
14 *Hatzofeh* of 11 Sivan 5745 [May 31, 1985] (which, as you say, you happened to come across
15 recently.) You express surprise at some of my statements, such as: "There are problems that have
16 been created in our life and times that have no clear and obviously correct halakhic solutions";
17 "(the Sages) did not content themselves with their received halakhic traditions but rather worked
18 to innovate new *halakhot*"; "even the leading recent halakhic authorities [*g'dolei ha'aharonim*]
19 innovated new *halakhot*"; and at my conclusion "there exists a clear need to seek out solutions in
20 the spirit of the sources and with absolute faithfulness/loyalty [*b'ne'emanut muhletet*] to them
21 and to create halakhic innovations" [*l'hadesh hidushim hilkhati'im*]. You state your
22 bewilderment at all this: are we entitled to depart as much as a hair's-breadth from the written
23 *halakhah* that has been handed down to us? And what does it mean to "innovate" *halakhot*? For
24 if our conclusion is supported by the *Shulhan Arukh*, it's no innovation at all, and if it is not
25 supported by the *Shulhan Arukh*, what gives us the right to draw that conclusion?

26
27 ועל זה אשיבנו תשובה מאהבה, כי זו היא לענ"ד כל האמת לאמתה, וכמו שכת"ר כותב, שאין אנו
28 רשאים לזוז כמלוא נימא מההלכה, אבל איני מסכים שחידושי הלכות ברוח ההלכה הכתובה
29 והמסורה, ובנאמנות מוחלטת לה היא סטיה, אף אם חידושים אלה משנים באותו מקרה את ההלכה
30 כפי שהיא כתובה בידינו.

31 Let me respond to you, in the spirit of friendship,¹ that in my humble opinion you are absolutely
32 right: we are not entitled to depart as much as a hair's-breadth from the *halakhah*. But I don't
33 agree that halakhic innovations, in the spirit of the written and handed-down *halakhah* and in
34 absolute faithfulness to it, count as divergences from it, even if in a particular case those
35 innovations change the *halakhah* as it stands written in our sources.

36
37 ואנכי הוא שצריך לתמוה על כתי"ר, מדוע התעלם לגמרי מכל תוכן מאמרי הנ"ל. הלא שם הוכחתי
38 בפירוש שר' יהושע בן חנניה חידוש הלכתי גדול, לפי פירוש התוס' והרא"ש, וכפסק השו"ע,
39 שגדול בחכמה "פודין" אף יתר על כדי דמיו בניגוד לסתמא דמתניתין ששנינו, "אין פודין את השבויים
40 יתר על כדי דמיהם". או לפי תירוצם השני, חידוש, שבשעת חרבן הבית לא שייך וכו', וגם זה חידוש
41 גדול בניגוד לסתמא דמתניתין. או מה שהבאתי מתשובות הרדב"ז, שטרח למצוא טעמי היתר לקהלות
42 ישראל שנהגו בניגוד מוחלט להלכה הפסוקה, ופדו שבויים יתר מכדי דמיהן, והוא חידוש גדול. וכתי"ר
43 התעלם מכל זה ואינו משיבני דבר. ואם נרצה להוסיף דוגמאות כהנה וכהנה תקצר היריעה מהכיל.
44

45 On the contrary: I am the one who is bewildered, for you have completely ignored the substance
46 of my article. There, I show explicitly that R. Y'hoshua ben Ḥananiah made a significant
47 halakhic innovation, as explained by Tosafot and R. Asher b. Y'hiel and codified by the *Shulḥan*
48 *Arukh*, namely that we may "redeem" a kidnapped Torah scholar even for more than his
49 monetary value, which contradicts the rule as stated in the Mishnah (*Gitin* 4:6): "Captives are not
50 to be redeemed for more than their monetary value."² As for *Tosafot's* second explanation,
51 namely that the reasoning behind the Mishnah's prohibition did not apply during the days of the
52 Temple's destruction, that is also a significant innovation, contradicting the rule in the Mishnah.³
53 I also cited the responsum of Radbaz,⁴ who went to great effort to find reasons to allow Jewish
54 communities to redeem captives for more than their monetary value, again in absolute
55 contradiction of the codified *halakhah*. That, too, was a significant innovation. You ignore all
56 this; you offer no response. If we wanted to find other examples [of innovations] like this one,
57 the number would be overwhelming ["the written page could not include them all"].

58
59 אבל ירשה נא לי כתי"ר להאריך קצת ביסודם של דברים ויראה ויוכח כמה צודקים דברי.

60
61 Rather, if you will permit me to expand a bit on the fundamentals of this question, you will see
62 and be persuaded that my words are indeed correct.

63
64 גדר "הלכה" הוא משורש הלך, והוראתו דבר שהולך ובא מקודם ועד סוף, היינו דבר המקובל בישראל
65 והולך מסיני ועד עתה, או שישראל מתהלכים בו, היינו הדרך המקובלת שילכו בה ישראל, כמו
66 שכתוב: והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו. אמנם המושג "הלכה" קבל

¹ Halevy's wording is *t'shuvah me'ahavah*, which usually means "repentance out of love for God" (as opposed to *t'shuvah mi'yir'ah*, "repentance out of fear of divine punishment." Of course, there's no "repentance" in this letter; as the next sentence makes clear, Halevy believes that he's right. He's using the word *t'shuvah* in its sense as "responsum," a letter sent to answer a question, as in *T'shuvah Me'ahavah*, the title of a responsa collection by R. Eliezer Fleckeles (Prague, 18th-19th centuries).

² The case of R. Y'hoshua b. Ḥananiah is reported in a *baraita* in *B. Gitin* 58a. See *Tosafot, Gitin* 45a, s.v. *d'la; Hilkhot Harosh, Gitin* 4:44; and *Shulḥan Arukh Yore De'ah* 252:4.

³ The Talmud (*B. Gitin* 45a) explains the Mishnah's rule limiting the amount of ransom on the grounds that we do not want to incentivize potential kidnappers. This reasoning didn't apply during the days of the Temple's destruction, presumably because during the chaos of that war the Romans and their allies needed no incentive to kidnap Jews.

⁴ Rabbi David ibn Zimra (16th-century Eretz Yisrael-Egypt), *Resp. Radbaz* 1:40.

67 משמעויות שונות ומגוונות ברבות הימים, אך ההגדרה הנ"ל היא הראשונית והמקורית, "דבר שהולך
68 ובא מסיני ועד עתה". אך מקום אתנו לשאול, כיון שברור ביותר, שכל חוק או תקנה אינם יכולים
69 להחזיק מעמד זמן רב מפאת השינוי בתנאי החיים, וחוק שהיה טוב לשעתו, אינו מתאים אחרי דור או
70 יותר, וטעון תיקון או שינוי וכדומה, כיצד תוה"ק נתנה לנו חוקים ומשפטים צדיקים וישרים, מלפני
71 אלפי שנים ואנו ממשיכים לנהוג לפיהם עד היום, ואף נמשיך עד סוף כל הדורות. כיצד קרה שאותם
72 חוקים היו טובים לשעתם וטובים עד עצם היום הזה. אמנם ודאי שהקב"ה נותן התורה, הוא צופה
73 ומביט עד סוף כל הדורות, ונתן לנו תורה שתתאים עד סוף כל הדורות, אבל ודאי שחובתנו להבין
74 "כיצד."
75

76 The word *halakhah* derives from the root ה-ל-ך ["to walk, to go"], and its meaning is "that which
77 comes and goes from beginning to end," i.e., that [teaching, matter] which has been continually
78 accepted among the Jews from Sinai until now.⁵ Alternatively, it is [the manner] in which the
79 Jews have conducted themselves (*mithalkhim*), i.e., the accepted/traditional⁶ way in which the
80 Jews should conduct themselves (*yeilkhu*), as in the verse (Exodus 18:20) "Make known to them
81 the way they are to go (*yeilkhu*) and the practices they are to follow." Over time, of course, the
82 concept "*halakhah*" has acquired a range of different meanings, but this one – "that [teaching,
83 matter] which has been continually accepted among the Jews from Sinai until now" – is the
84 earliest and original one. But this begs the question: since it is painfully obvious that no statute or
85 enactment can survive over time in the face of the changing conditions of life, so that a law that
86 was good in its time will not be appropriate within a generation or so and will require
87 amendment or alteration, how could our holy Torah bestow upon us just and righteous laws some
88 two thousand years ago that we still follow today and that will endure to the end of time? How
89 did it come about that those statutes were appropriate for their own time and remain appropriate
90 today? True, the Holy One, the Giver of the Torah, who foresees all that will occur throughout
91 history, made sure to give us a Torah that would fit the needs of all subsequent generations. But
92 we, certainly, are obliged to understand "how."

93 ומכאן, שדבר זה היה אפשרי רק משום שניתנה הרשות לחכמי ישראל לדורותיהם לחדש חידושי
94 הלכה עפ"י שינויי הזמנים והמקרים, ורק בזכות זה נתאפשר קיומה של תורה בישראל, ויכולים היו
95 "ללכת" בדרך התורה והמצוה, כאמור הדוגמאות הן רבות, ואנו נסתפק במקצת, ונתחיל מחידושי
96 הלכה בגופה של תורה.
97

98
99 It follows that this happened only because the authority was granted to the sages of Israel in
100 every generation to innovate *halakhah* according to changing times and circumstances. It is
101 solely due to that authority that the Torah has survived among the Jews and that they were able
102 to "walk" in the path of Torah and *mitzvah*. As I have mentioned, there are many examples of
103 this, and we must content ourselves with but a few. We begin with halakhic innovations that we
104 find in the Torah itself.

105
106 אהרן הכהן חידש הלכה

107
108 משה רבינו קצף על אהרן ביום חנוכת המשכן, מדוע שרפו את בשר קרבן חטאת שעיר ראש - חודש,
109 באמרו: מדוע לא אכלתם את החטאת... אכל תאכלו אותה בקודש כאשר צויתי (ויקרא י"ח). ואהרן
110 השיבו: הן היום הקריבו וגוי ותקראנה אותי כאלה (מות בניו) ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'
111 (שם י"ט). ופירשו רבותינו שטענת אהרן היתה "אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות",

⁵ As Halevy notes, he takes this definition from the entry "*halakhah*" in *Encyclopedia Talmudit*, vol. 9, col. 241.

⁶ Hebrew מקובלת, which carries the sense of both "acceptance" and "tradition" (*kabbalah*).

112 כלומר אכן כן צוית אותנו, וכפי שבודאי כך צוות מפי הגבורה, אבל הציווי היה לקדשי היום שקרבנו
 113 לצורך שעה בחנוכת - המשכן, ולא בשעיר ראש - חודש שהוא קדשי דורות ואינו נאכל באנינות, וכל זה
 114 ידוע במקורות (ועיין פירוש רש"י בחומש). והנה עתה, אהרן נצטוה בסתם, והוא מסברת עצמו
 115 "חידש" הלכה שציווי זה אינו חל על קדשי דורות. ומשה רבינו הסכים עמו כאמור: וישמע משה
 116 וייטב בעיניו. ואף לפי דברי רבותינו שמשה רבינו שמע מפורש כך ושכח, והודה ולא בוש, הנה אהרן לא
 117 ידע מאומה, והציווי היה סתמי, והוא דן בהלכה וחדש והוטב בעיני משה. והנה אהרן נטל לעצמו
 118 סמכות לחרוג מהאות "המסורה" לו כמות שהיא, ואחרי האסון שחל שינוי במצבו, דרש קל - וחומר
 119 וחדש הלכה. כל זה בא ללמד לכל חכמי ישראל לדורותיהם, שבכל "שינוי" במצב, יש לדון בהלכה
 120 ולחדש.
 121

122 *Aaron the High Priest as Halakhic Innovator*
 123

124 On the day the Tabernacle was dedicated, our teacher Moses was angry at Aaron for having
 125 allowed the burning of the goat that served as the sin-offering for Rosh Hodesh. He said
 126 (Leviticus 10:18): "Why didn't you eat the sin offering?... You certainly should have eaten it in
 127 the sanctuary, as I commanded." Aaron replied (v. 19): "Look! Today they brought their sin
 128 offerings... and such things (i.e., the death of his sons) have happened to me! Had I eaten the sin
 129 offering today, would Adonai have approved?" The Rabbis explain Aaron's claim as follows:⁷
 130 "You did command us thusly, as God had commanded you. But that instruction applied only to
 131 the sacrifices offered for the [one-time] dedication of the Tabernacle and not to the sin-offering
 132 for Rosh Hodesh, which is a *mitzvah* observed for all time and which is not to be eaten by those
 133 who have yet to bury their dead" (see Rashi *ad loc.*). We see that Aaron was given a *mitzvah*
 134 phrased in general terms and that through his own reasoning he "innovated" the *halakhah* that
 135 this commandment did not apply to regular sacrifices [as opposed to the dedication of the
 136 Tabernacle, a one-time occurrence]. And Moses agreed with him (v. 20): "When Moses heard
 137 this, he approved." True, the Rabbis explain that Moses had heard all these details [from God],
 138 forgot them, and then acknowledged that fact without shame. But Aaron didn't know this. The
 139 instruction he received was phrased in general terms; he studied that *halakhah*, came up with his
 140 innovation, and Moses approved. You see that Aaron claimed the authority to diverge from the
 141 letter of the law as it had been "transmitted"⁸ to him. And following the calamity that brought
 142 about a change in his situation, he innovated a *halakhah* by way of a *kal vahomer*. This teaches
 143 the sages of Israel in all generations that, whenever there is a "change" in a situation, they are
 144 empowered to use halakhic reasoning to make innovations.
 145

146 הלכה עוקפת⁹ מקרא

147
 148 עוד מצאנו (בסוטה טז, וירושלמי קידושין פ"א ה"ב), תני ר' ישמעאל בשלשה מקומות הלכה עוקפת
 149 מקרא... התורה אמרה, וכתב לה "ספר" כריתות ונתן בידה, והלכה אמרה בכל דבר שהוא בתלוש.
 150 התורה אמרה, ואיש אשר יצוד... ושפך את דמו וכיסהו "בעפר", והלכה אמרה, בכל דבר שהוא מגדל
 151 צמחים. התורה אמרה, ורצע אדוניו את אזנו "במרצע", והלכה אמרה אפילו בקוץ אפילו בזכוכית
 152 ע"כ.
 153 והדבר מתמיה מאד, שכן כאשר תורה סתמה לחלוטין, דוגמת סדר עשיית תפלין או ציצית או סוכה
 154 וכדומה כרוב מצוות התורה, ובאה הלכה לפרש זה מובן, וכך היא דרכה של תורה שבעל - פה לפרש
 155 תורה שבכתב ואכמ"ל, אבל שתורה תכתוב בבירור, "ספר" "עפר" "מרצע", ותבוא הלכה להרחיב

⁷ See *B. Z'vahim* 101a.

⁸ *M'surah* (מסורה), which carries the sense of "authoritative tradition" (*m'sorah*).

⁹ Thus reads the Yerushalmi. The Bavli (printed text and manuscripts) reads עוקבת, "overpowers, crushes."

156 המושגים כנ"ל, לשם מה, והלא הקדוש ברוך הוא שהוא נותן - התורה הכתובה, הוא גם מסר את
157 פירושה, ויכול היה לכתוב זאת מפורש בתורה. ואם כנים אנחנו, גם זו ללמדנו באה, ש"הלכה" לא
158 יכולה להיות כפי הוראת "מלה כמות שהיא", והרחבת המושגים מותרת, ולכן באו הלכות אלה ללמד
159 זאת לחכמי ישראל מורי התורה.

161 *Halakhah Supersedes Scripture*

162
163 We read in *B. Sotah* 16a and *Y. Kiddushin* 1:2: A baraita of R. Yishmael: in three cases the
164 *halakhah* circumvents [= supersedes] Scripture... The Torah says (Deuteronomy 24:1): "he will
165 write her a *sefer* [literally "book"; a document committed to paper or parchment] of divorce," but
166 the *halakhah* says: he may write on anything that is detached from the ground. The Torah says
167 (Leviticus 17:13): "he shall pour out its blood and cover it with earth," but the *halakhah* says: he
168 may cover it with any substance in which plants can grow. The Torah says (Exodus 21:6): "his
169 master shall pierce his ear with an awl," but the *halakhah* says: even with a thorn or glass.
170 This is quite puzzling. It is understandable that when the Torah gives no details whatsoever – for
171 example, the process of making *t'filin* or *tzitzit* or a *sukkah*, as with many other *mitzvot* – the
172 *halakhah* comes to supply them. The way of the Oral Torah (*Torah sheb'al peh*) is to explicate
173 the Written Torah (*Torah shebikhtav*); we need not dwell upon this. But when the Torah writes
174 explicitly "book," "earth," or "awl," why does the *halakhah* come to expand those concepts?
175 After all, the Holy One who both gave us the Written Torah and transmitted (מסר) to us its
176 explanation [the Oral Torah] could have written these explanations in the Torah itself. If we are
177 honest with ourselves, we must conclude that this, too, comes to teach that the "*halakhah*"
178 cannot be restricted to the sense of "the written letter" and that it is permissible to expand
179 concepts [by way of interpretation]. Thus, these *halakhot* teach the sages of Israel, those who
180 issue authoritative instruction, to do the same.

181
182 הראהו הקדוש ברוך הוא למשה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ומה כונת רבותינו באמרם (בבלי
183 מגילה יט : וירושלמי פאה פ"ב ה"ד), מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה דקדוקי תורה ודקדוקי
184 סופרים, ומה שסופרים עתידים לחדש. ודאי שאין הכונה כפשוטה ממש שלימדו כל התורה שתתחדש
185 עד סוף כל הדורות כדי ללמדה לישראל, שאם - כן לא נותר מה לחדש, אלא כפירוש הרב תוסי' יום -
186 טוב (בהקדמתו לפירוש המשניות) "שזה לא היה מוסר משה לאחרים כלל, ודקדוק לשונם כך הוא,
187 שאמרו מלמד שהראהו, ולא אמר שמסר לו או שלמדו, שאילו אמר אחד מאלו הלשונות היה מתחייב
188 מזה שהוא ימסרם ויתנם ג"כ ליהושע שהרי עינו לא היתה צרה... אבל אמרו שהראהו וזה בדרך ראיה
189 בלבד לא בדרך מסירה, כאדם המראה דבר לחבירו לראותו ואינו נותנו לו, וזה דקדוק נאה וענין
190 אמת".

191 ועתה נבין לשם מה הראהו הקדוש ברוך הוא למשה בסיני מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש (כלשון
192 הירושלמי שם), לאיזה צורך ולאילו מטרה, אם אין רשאי ללמדה לישראל. ועל - כרחנו אמר משה
193 רבינו דבר זה לישראל (שראה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש), שאל"כ לא היה מגיע דבר זה
194 לידיעתנו. אלא כדי לרמוז להם לישראל, על הרשות הנתונה להם "לחדש" בכל הדורות, וכי החידוש
195 הוא חלק מן ההלכה שנמסרה למשה רבינו.

196
197 "The Holy One showed to Moses everything that diligent students of Torah would someday
198 innovate." What did the Sages mean when they said (*B. Megillah* 19b; *Y. Pe'ah* 2:4): "the Holy
199 One showed to Moses all the details of the Torah and all the details derived by the Scribes and
200 all that the Scribes would one day innovate"? We cannot take literally the idea that God taught
201 Moses every interpretation of Torah that would be innovated throughout all generations that he
202 might teach these to Israel, for if so, there would be nothing left to innovate. Rather, we should

203 adopt the explanation of the *Tosafot Yom Tov*¹⁰ (in the introduction to his commentary on the
204 Mishnah): “Moses did transmit any of this to others, as we learn from the precise meaning of the
205 Rabbis’ language: God *showed* him (הראהו) rather than ‘transmitted to him’ (מסר לו) or ‘taught
206 him’ (למדו). For had they used either of those other terms, Moses would have been obligated to
207 transmit all that learning to Joshua, for he did not jealously keep the Torah to himself... Instead,
208 they said “God *showed* him” – a matter of seeing, not of transmission, as one shows a thing to
209 another person but does not give that thing to that person.”
210 Now we can understand why the Holy One “showed to Moses everything that faithful students of
211 Torah would someday innovate,” as the *Yerushalmi* says; what purpose did this serve if Moses
212 was not entitled to teach all of this to Israel? It must be that Moses told this to the people of
213 Israel (that he had seen everything that diligent students would someday innovate) because we
214 would not otherwise have known this [i.e., the fact that “innovation” is permitted]. It was his way
215 of hinting to us that the authority to “innovate” is given to all generations, that innovation itself is
216 an element of the *halakhah* that was handed to Moses our teacher.

217
218 גמישותה של ההלכה

219
220 וטועה מאד כל החושב שההלכה היא קפואה ואין לסטות ממנה ימין ושמאל, אלא אדרבא אין גמישות
221 כגמישותה של ההלכה, שכן יכול מורה - הוראה בישראל, לפסוק באותה שאלה עצמה, ובאותה שעה
222 עצמה, לשני שואלים, ולהטריף לאחד ולהכשיר לאחר, כידוע למורי הוראה באיסור והיתר, והדברים
223 ארוכים.

224 225 *The Flexibility of the Halakhah*

226
227 Anyone who thinks that the *halakhah* is frozen in place and that we are forbidden to diverge
228 from it either to the right or to the left is quite mistaken. On the contrary: there is no “flexibility”
229 like the flexibility of the *halakhah*, for the halakhic authority is empowered to rule –
230 simultaneously, on the same question submitted by two different people – in contradictory
231 directions (“saying to one ‘this is *kasher*’ and to the other ‘this is *treyf*’”), as rabbis who deal
232 with ritual questions know well.

233
234 ורק בזכות גמישותה של ההלכה, יכול היה עם - ישראל בכח חידושים רבים ומועילים שחידשו חכמי
235 ישראל לדורותיהם, “ללכת” בדרך התורה והמצוה אלפי שנים. ואם יעמוד להם לחכמי דורנו אומץ
236 לבם “לחדש” חידושי הלכה לאמתה של תורה, בנאמנות מוחלטת לגופי ההלכה הכתובה והמסורה
237 (וכמו שהוכחנו במאמרנו הני”ל), תוסיף ההלכה להיות דרכו של עם - ישראל עד סוף כל הדורות.

238
239 If the Jewish people have been able “to walk” in the path of Torah and *mitzvot* these thousands of
240 years, this is due solely to the flexibility of the *halakhah*, to the many helpful innovations that the
241 sages of Israel have derived over the generations. And if the sages of our own day find the
242 courage to make halakhic “innovations” in the true spirit of the Torah, with absolute faithfulness
243 to the written *halakhah* that has been handed down to us, then the *halakhah* will continue to be
244 the path of the Jewish people for all time.

245
246 והנני בברכה לכת"ר ולכל אשר באהלו אהל ישרים יבורך
247 חיים דוד הלוי

¹⁰ R. Yom Tov Lipmann Heller (Prague, 17th century).